

СИЛАБУС

навчальної дисципліни
«Інклюзивна освіта»
2023-2024 навчальний рік

Освітня програма: «Дошкільна освіта та практична психологія», «Дошкільна освіта та логопедія.

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта.

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка.

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський).

Викладач	Гуренко Ольга Іванівна, д. пед. н., проф., перший проректор БДПУ
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/fdsso/structure-fdsso/kaf-social-pedagogy/composition-kaf-social-pedagogy/gurenko/
Контактний телефон	+380505330901
Е-mail викладача	hurenkoolga75@gmail.com
Графік консультацій	Щовівторка з 13.00 до 14.00 (очно (м.Запоріжжя, вул.Жуковського, 66, ауд. 49)/дистанційно – на платформі Zoom)

Обсяг курсу на поточний навчальний рік

Форма навчання	Кількість кредитів/годин	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота	Звітність
Денна	3/90	12	12	66	Екзамен
Заочна		10	6	74	

Семестр: V семестр.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: порушення психофізичного розвитку, інтеграція, інклюзія, інклюзивне навчання, інклюзивний освітній простір, особливі освітні потреби, асистент вихователя, асистент дитини, індивідуальна програма розвитку, корекційно-розвиткова робота, психолого-педагогічний супровід.

Мета курсу: розкрити теоретико-методологічні, нормативно-правові та організаційно-методичні засади інклюзивної освіти; сформувати у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти готовність до здійснення професійної діяльності в інклюзивному освітньому просторі.

Предмет курсу: теоретико-практичні засади організації інклюзивної освіти у закладах дошкільної освіти.

Програмні компетентності:

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КС-10. Вміння складати індивідуальну програму розвитку та необхідні для навчання дітей з особливими освітніми потребами документи, бути знайомими з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.

КС-15. Здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.

Результати навчання:

ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-08. Вміти складати індивідуальні програми розвитку для дітей з особливими освітніми потребами та необхідні для навчання документи; бути знайомим з універсальним дизайном в освіті та розумним пристосуванням.

ПР-21. Розробляти індивідуальні програми соціалізації й адаптації дітей раннього і дошкільного віку.

Зміст курсу:

Тема 1. Інклюзивна освіта: проблеми й досвід.

1.1. Теоретичні засади впровадження інклюзивної освіти.

Визначення понять «інклюзія», «інтеграція», «порушення психофізичного розвитку», «особливі потреби» та ін. Історичне підґрунтя інклюзивної освіти. Історія спеціальної освіти та інклюзії. Соціальна та медична моделі порушень розвитку. Основні принципи інклюзивної освіти.

1.2. Світовий досвід інклюзивної освіти.

Інтегроване та інклюзивне навчання в Італії. Рівноправність у здобутті освіти (досвід Австрії). Інклюзивна освіта (досвід Бельгії). Освітня реформа (досвід Голландії). Шведська модель інклюзивної освіти. Варіативність психолого-педагогічного супроводу (досвід Німеччини).

Тема 2. Інклюзія – стратегія міжнародного та українського законодавства.

2.1. Інклюзія – стратегія міжнародного та українського законодавства.

Міжнародна політика і законодавча база інклюзивної освіти (Саламанська декларація, документи ООН та ЮНЕСКО. Приклади з законодавчо-нормативної бази окремих країн. Закони України з питань освіти осіб із порушеннями психофізичного розвитку. Сучасна освітня нормативно-правова база в галузі інклюзивної освіти.

2.2. Інноваційні тенденції розвитку інклюзивної освіти.

Сучасні стратегії впровадження освітньої інклюзивної практики. Результати моніторингового дослідження стану інклюзивної освіти в Україні. Базові моделі інклюзивної освіти дітей з особливими потребами. Роль інклюзивно-ресурсних центрів у впровадженні інклюзивного навчання.

Тема 3. Батьки та інклюзія. Співробітництво – основа роботи з батьками.

3.1. Роль батьків у впровадженні інклюзивної освіти.

Роль сім'ї в процесі інтегрування дитини з особливими освітніми потребами в загальноосвітнє середовище. Батьки – як члени команди психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами. Роль батьків в оцінюванні розвитку своєї дитини. Завдання батьків як членів команди психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами. Налагодження стосунків з педагогами та персоналом школи. Обмін конструктивною інформацією. Допомога громадських організацій та соціальних служб. Батьки – активні учасники шкільної громади.

3.2. Корекційно-розвиткова робота як складова інклюзивного навчання.

Корекційно-розвиткова робота та її значення у процесі навчання дітей із порушеннями психофізичного розвитку. Команда психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами та її діяльність в умовах інклюзивного закладу освіти. Співпраця фахівців як умова успішності інклюзивного навчання.

Тема 4. Організація інклюзивної освіти в закладі дошкільної освіти.

4.1. Організаційні засади освітнього та корекційно-розвиткового процесів у ЗДО.

Організація діяльності інклюзивних груп у ЗДО. Функції асистента вчителя та асистента дитини. Корекційно-розвиткова робота з дітьми з ООП в ЗДО.

4.2. Індивідуальна програма розвитку та її складові.

Індивідуальна програма розвитку як складова курикулуму. Необхідність використання індивідуальної програми розвитку у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Розробка індивідуальної програми розвитку. Підготовка та вимоги до підписання ІПР. Співпраця з батьками при розробленні та виконанні індивідуальної програми розвитку. Аналіз основних компонентів індивідуальної програми розвитку. Оцінювання досягнень дітей з ООП.

Тема 5. Психолого-педагогічний супровід осіб з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти.

5.1.-5.2. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти.

Сучасний етап організації інклюзивної практики в закладі дошкільної освіти. Структурні підрозділи інклюзивного закладу дошкільної освіти та управління ним. Учасники освітнього процесу. Професійна кваліфікація педагогів та спеціалістів, що реалізують інклюзивний підхід. Міждисциплінарне оцінювання ресурсів і дефіцитів розвитку дитини та планування освітнього процесу з урахуванням індивідуальних освітніх потреб дітей групи. Організація спільної життєдіяльності дітей в умовах інклюзивної групи.

Методи навчання: словесні (пояснення, розповідь, лекція, бесіда, сторітейлінг, навчальна дискусія); наочні (спостереження, ілюстрування, опорний мультимедіа-конспект, навчальні фільми); практичні (вправи, розв'язання професійно зорієнтованих ситуацій, тренінг, гейміфікація, дослідження, проектування); методи стимулювання навчальної діяльності (метод навчальної дискусії, метод опори на

життєвий досвід здобувачів, створення ситуацій пізнавальної новизни); методи контролю і самоконтролю (метод усного контролю, метод письмового контролю, метод тестового контролю).

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять). Навчальний курс складається з лекційних, семінарських занять, самостійної та індивідуально-дослідної роботи. Навчання є практико-орієнтованим: програмою передбачено екскурсійні виходи до Інклюзивно-ресурсного центру, залучення фахівців-експертів відповідної галузі та батьків дітей з особливими освітніми потребами до проведення аудиторних занять.

Заохочується висловлювання власної точки зору, творчий підхід до виконання передбачених програмою курсу завдань. Обов'язковим є дотримання принципів академічної доброчесності.

Лекційні заняття передбачають ведення письмового (електронного) конспекту. Наявність конспекту є однією з вимог допуску до складання іспиту.

Підготовка до семінарських занять передбачає усне опрацювання теоретичних питань за темою, спираючись на перелік рекомендованої літератури та самостійний пошук джерел для отримання необхідної інформації, з подальшим їх обговоренням у форматі дискусій, мозкових штурмів тощо. Відпрацювання пропущених семінарських занять є обов'язковим, здійснюється у форматі очного або дистанційного (на платформі Zoom) спілкування викладача зі здобувачем (не пізніше, ніж через тиждень з моменту проведення заняття та згідно графіку консультацій).

Підготовка завдань самостійної та індивідуально-дослідної роботи здійснюється у письмовому або електронному (розміщення файлів на платформі Moodle) вигляді та передбачає усне обговорення питань протягом семінарського заняття з теми або під час індивідуальної/групової консультації. Роботи, які виконано не в повному обсязі або оформлено без дотримання вимог, повертаються здобувачеві на доопрацювання. Повторно здати роботу на перевірку необхідно не пізніше, ніж через тиждень після проведення заняття з відповідної теми (письмово/в електронному вигляді на платформі Moodle).

Підсумком опанування курсу та допуском до семестрового контролю є підготовка та презентація проєкту «Мій ідеальний інклюзивний заклад освіти».

Увага! Під час опанування курсу не допускається використання матеріалів країни-агресора.

В умовах дистанційного навчання лекційні, семінарські заняття проводитимуться в онлайн-режимі у визначений розкладом час. Самостійні та індивідуально-дослідні роботи надсилаються на оцінювання через систему Moodle у визначений політикою курсу термін. Консультації здобувачів проводитимуться згідно визначеного вище графіку.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: технічне (ноутбук, мультимедійне обладнання); програмне (Microsoft Office (Power Point, Word), Zoom, Moodle, репозитарій); наочність (мультимедійні презентації, навчальні фільми).

Система оцінювання та вимоги:

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота						Середнє арифметичне за поточну роботу (максимально 50 балів)	Екзамен	Сума
Тема 1		Тема 2		Тема 3				
1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2	50	100	
25		25		25				
Тема 4		Тема 5		Проект				
4.1	4.2	5.1	5.2					
25		25		25				

Система нарахування рейтингових балів (поточний контроль)*

№ з/п	Види робіт за темами	Бали рейтингу
1	Тема 1.	
1.1.	Відповідь на семінарському занятті (2 години) або доповнення на семінарському занятті	0 – 5/0 - 2
1.2.	Виконання самостійної роботи (заповнення таблиці) до теми 1	0 - 5
1.3.	Виконання ІНДЗ (відповідь на письмові завдання) до теми 1	0 - 15
Максимум за тему 1		25 балів
	Тема 2	
2.1.	Відповідь на семінарському занятті (2 години) або доповнення на	0 – 5/0 - 2

	семінарському занятті	
2.2.	Виконання самостійної роботи (підготовка теоретичного матеріалу та усне опитування) до теми 2	0 - 10
2.3.	Виконання ІНДЗ (підготовка та участь у діловій грі) до теми 2	0 - 10
Максимум за тему 2		25 балів
Тема 3		
3.1.	Відповідь на семінарському занятті (2 години) або доповнення на семінарському занятті	0 – 5/ 0 - 2
3.2.	Виконання самостійної роботи (заповнення таблиці) до теми 3	0 - 5
3.3.	Виконання ІНДЗ до теми 3: <ul style="list-style-type: none"> • ознайомлення із запропонованим матеріалом ; • виконання на його основі письмових завдань; • підготовка та участь у груповій дискусії. 	0 – 15: 0 – 3 0 – 7 0 – 5
Максимум за тему 3		25 балів
Тема 4		
4.1.	Відповідь на семінарському занятті (2 години) або доповнення на семінарському занятті	0 – 5/ 0 - 2
4.2.	Виконання самостійної роботи до теми 4: <ul style="list-style-type: none"> • заповнення таблиці; • створення помічника-радника. 	0 – 10: 0 – 5 0 – 5
4.3.	Виконання ІНДЗ до теми 4: <ul style="list-style-type: none"> • підготовка та участь у діловій грі; • реферат 	0 – 10: 0 – 5 0 – 5
Максимум за тему 4		25 балів
Тема 5		
5.1.	Відповідь на семінарському занятті 5.1 або доповнення на семінарському занятті	0 – 5/ 0 - 2
5.2.	Відповідь на семінарському занятті 5.2 або доповнення на семінарському занятті	0 – 5/ 0 - 2
5.3.	Виконання самостійної роботи до теми 5: <ul style="list-style-type: none"> • заповнення таблиці (до теми 5.1./5.2.); • дискусія за питаннями СР. 	0 – 5: 0 – 1,5/ 0 – 1,5 0 – 2
5.4.	Виконання ІНДЗ до теми 5: <ul style="list-style-type: none"> • виконання письмових завдань (вимоги до складання корекційних програм/ вимоги до ІПР); • реферат; • підготовка та участь у діловій грі. 	0 – 10: 0 – 1,5/ 0 – 1,5 0 – 3 0 - 4
Максимум за тему 5		25 балів
Проект «Мій ідеальний інклюзивний заклад освіти»		
Оригінальна ідея (наукове підґрунтя, практичне значення)		0 – 5
Авторський підхід до візуалізації проекту		0 – 5
Естетичність		0 – 5
Повнота розкриття ідеї		0 – 5
Презентація та захист проекту		0 – 5
Максимум за проєкт		25 балів

* Детальну систему нарахування рейтингових балів та критерії оцінювання до кожного виду робіт представлено на електронній платформі підтримки навчання Moodle БДПУ.

Підсумковий контроль

Допуск до підсумкового контролю (екзамену) здійснюється за умови накопичення здобувачем вищої освіти прохідного балу – 35. Підсумковий контроль здійснюється у формі усного екзамену.

За підсумками навчання за один семестр здобувач вищої освіти може отримати максимум 100 балів (50 балів – поточне оцінювання + 50 балів – контрольне оцінювання (екзамен)).

Підсумкова кількість балів визначається за формулою:

$$m = \frac{3K_1 + 3K_2 + 3K_3 + 3K_4}{n} + 50 = 100,$$

де m – кількість набраних балів за вивчений курс;

n – кількість залікових кредитів;

50 балів – екзамен.

Загальна кількість балів за вивчений курс обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма темами та презентацію проєкту, та ділиться на загальну кількість кредитів (визначається середній арифметичний бал). Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час екзамену.

Шкала оцінювання

Оцінка за університетською шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Рекомендована література:

1. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій., О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда, під заг. ред. М. Ф. Войцехівського. – К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 172 с.
2. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посіб./ [Тоні Бут]; пер. з англ. – К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 190.
3. Індивідуальна програма розвитку / Укладач – Скрипник Т., – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 24 с.
4. Інклюзивна освіта від А до Я: порадник для педагогів та батьків / Укладачі Н.В. Заєркова, А.О. Трейтук. – К., 2016. – 68 с.
5. Інклюзія в ЗДО/ Л.А.Шайка, упоряд. – Х. : Вид. група «Основа», 2021. – 114 с.
6. Інноваційні технології в діяльності інклюзивно-ресурсного центру: метод. посіб. / авт. кол. за ред. А. Г. Обухівської, Т. Д. Ілляшенко. – Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. – 228 с.
7. Колупаєва А.А. Інклюзивне навчання: вибір батьків. / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – К.: Літера ЛТД, 2019. – 56 с.
8. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: [монографія] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко – К.: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. – 152 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
9. Ляльки з особистими історіями (ляльки – персони): методика соціального та психологічного розвитку дитини / Під заг. ред. Софій Н. З., Найди Ю.М. – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. – 52 с.
10. Основи спеціальної та інклюзивної педагогіки: навчальний посібник / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. – Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018. – 338 с.
11. Універсальний дизайн в освіті: посібник / Під заг. ред. Софій Н. З., – К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 76 с.
12. Шевців З.М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу: монографія / З. М. Шевців. – К.: Центр учбової літератури, 2017. – 384 с.
13. European Higher Education Area (EHEA) (2020) Rome ministerial communiqué. Available at: http://www.ehea.info/Upload/Rome_Ministerial_Communique.pdf

14. Kikabhai N (2022) How educational systems respond to diversity, inclusion and social justice: disability, power, discipline, territoriality and deterritorialization. *British Journal of Sociology* 73(4): 685 – 698. DOI: 10.1111/1468-4446.12969
15. Leijen A, Arcidiacono F and Baucal A (2021) The dilemma of inclusive education: inclusion for some or inclusion for all. *Frontiers in Psychology* 12. DOI: 10.3389/fpsyg.2021.633066
16. Lombardi A, Vuković B and Sala-Bars I (2015) International comparisons of inclusive instruction among college faculty in Spain, Canada, and the United States. *The Journal of Postsecondary Education and Disability* 28(4): 447 – 460.
17. Lopatina, H., Tsybuliak, N., Popova, A., Hurenko, O., & Suchikova, Y. (2023). Inclusive education in higher education institution: Are Ukrainian faculty members' ready for it? *Research in Education*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/00345237231207721>

Допоміжна

Перелік міжнародних нормативних документів з організації інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти

- Всесвітня Декларація прав людини – 1948 р.
- Декларація прав дитини – 1959 р.
- Конвенція з подолання дискримінації в освіті (1960 р.)
- Декларація про права інвалідів (ООН, 9.12.1975 р.).
- Конвенція про права дитини – 1989 р. (ратифікована Постановою Верховної Ради України 27 лютого 1991 року).
- Всесвітня декларація “Освіта для всіх” та Рамкова основа для задоволення базових потреб у навчанні – 1990 р.
- Стандартні правила ООН щодо забезпечення рівних можливостей для інвалідів – 1993 р.
- Саламанкська декларація та Програма дій – 1994 р.
- Дакарська Декларація – 2000 р.
- Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю – 2006 р. Факультативний протокол до неї
- Інчхонська декларація «Освіта-2030» – 2015 р.
- Римське міністерське комюніке – 2020 р.

Перелік національних нормативних документів з організації інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти

- Національна стратегія зі створення безбар’єрного простору в Україні <https://mtu.gov.ua/content/nacionalna-strategiya-zi-stvorenniya-bezbarernogo-prostoru-v-ukraini.html>
- Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 635 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/635-2019-%D0%BF#Text>
- Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти (постанова КМУ від 15 вересня 2021 р. № 957) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text>
- Постанова Кабінету Міністрів України № 779 “Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти”. 21.08.2019. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/779-2019-%D0%BF#Text>
- Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 636 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/636-2019-%D0%BF#Text>
- Положення про інклюзивно-ресурсний центр (постанова КМУ від 12 липня 2017 р. № 545) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>
- Про роботу інклюзивно-ресурсних центрів та організацію освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами у період воєнного стану (Лист МОН 1/3710-22 від 28.03.2022).
- Про затвердження примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти (Наказ МОН №609 від 08.06.2018) <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoyi-osviti>

- Розпорядження Кабінету міністрів України “Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки” <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
- Проєкт Міністерства освіти і науки України “Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на 2023-2030” <https://nus.org.ua/news/proyekt-natsionalnoyi-strategiyi-rozvytku-inklyuzyvno-go-navchannya-na-2023-2030-roky-mon-zaproschuye-do-gromadskogo-obgovorennya/>

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>
2. Сайт БДПУ <https://bdpu.org.ua/>
3. Електронна підтримка навчання Moodle БДПУ.
4. Інші сайти:

<http://www.ussf.kiev.ua> *Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»*

<https://mon.gov.ua/ua> *Міністерство освіти і науки України*

<https://ispukr.org.ua/> *Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи*

Ярмаченка НАПН України